

УДК 330.322:631.1

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Алла Павлівна АДАМЕНКО

старший викладач кафедри фінансів Сумського національного аграрного університету

E-mail: kiat@ukr.net

Анотація. У статті досліджено питання стратегічного планування інвестиційної діяльності та запропоновано блок-схему розробки інвестиційної стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств.

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы стратегического планирования инвестиционной деятельности и предложена блок-схема разработки инвестиционной стратегии развития сельскохозяйственных предприятий.

Ключові слова: *планування, стратегія інвестування, розвиток, фінансове забезпечення.*

Ключевые слова: *планирование, стратегия инвестирования, развитие, финансовое обеспечение.*

Постановка проблеми. Діяльність аграрних підприємств потребує раціонального планування. Залучення необхідних інвестиційних ресурсів залежить не тільки від сприятливого інвестиційного клімату, який створює держава та органи місцевого самоврядування, але й від аграрного підприємства, яке повинно самостійно розробляти програми свого подальшого розвитку, тобто має виділити у своєму складі стратегічні центри господарювання, під якими слід розуміти декілька структурних одиниць підприємства, об'єднаних організаційно-технологічними зв'язками та загальною метою функціонування. Тому стратегічне планування інвестиційної діяльності є актуальним не тільки для зовнішніх інвесторів, але й для самих сільськогосподарських підприємств з метою посилення динамізму розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню інвестування сільськогосподарських підприємств присвячено наукові праці іноземних вчених, серед яких: І. Ансофф, Р. Акофф, М. Алексеева, О. Виханський, І. Вілсон, Х. Віссема, П. Дойль, У. Кінг, Ф. Котлер, Д. Кліланд, Г. Мінцберг, М. Мескон, М. Портер, А.-Дж. Стрікленд, А. Томпсон, Р. Фатхутдінов, Й. Шумпетер. Окремі аспекти визначеної проблеми є об'єктом вивчення і для вітчизняних науковців, таких як В. Я. Амбросов, В. Г. Андрійчук, О. Д. Гудзинський, С. М. Ілляшенко, М. В. Зубець, П. М. Макаренко, А. П. Міщенко, В. М. Нелеп, В. Д. Немцов, М. Ф. Кропивко, Б. В. Погріщук, П. Т. Саблук, О. М. Скібіцький, А. М. Собченко, О. М. Сумець, С. О. Тивончук,

З. Є. Шершньова, А. В. Чупіс, М. М. Геєнко та ін. Проте сучасні тенденції інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема, питання стратегічного планування інвестиційної діяльності, потребують подальших досліджень.

Метою статті є дослідження теоретичних засад та розробка на цій основі блок-схеми інвестиційної стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Систематизація наукових праць [1, 2, 3, 4, 6, 7] дає можливість зробити висновок, що залежно від фактору часу виокремлюють 3 форми інвестиційного планування:

1. Оперативне планування інвестиційної діяльності. Результатом оперативного планування є розробка короткострокових оперативних планових завдань із питань інвестиційної діяльності на період менше ніж 1 рік – квартал, місяць.

2. Тактичне планування інвестиційної діяльності. Результатом тактичного планування є розробка системи середньострокових поточних планів інвестиційної діяльності. Плановий період – 1 рік.

3. Стратегічне планування інвестиційної діяльності. Результатом стратегічного планування є розробка довгострокової інвестиційної стратегії й інвестиційної політики підприємства. Плановий період – понад 1 рік.

Інвестиційна стратегія являє собою систему довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства, що обумовлено загальними завданнями його розвитку та інвестиційною ідео-

логією, а також вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення.

Оскільки серед науковців немає однозначної думки щодо етапів розробки інвестиційної стратегії, їх змісту та кількості, то необхідно сфор-

мувати власний алгоритм процесу формування інвестиційної стратегії підприємства. Представимо процес формування інвестиційної стратегії сільськогосподарських підприємств у вигляді схеми на рис. 1.

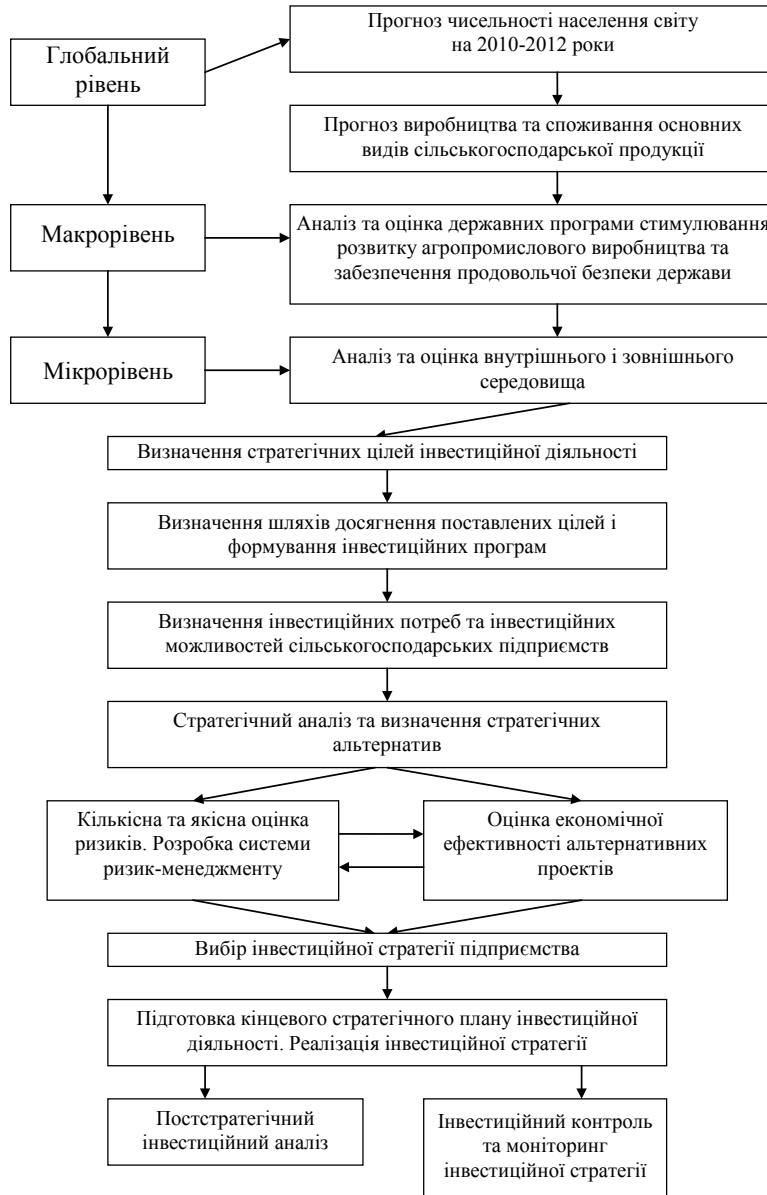

Рис. 1. Блок-схема інвестиційної стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств

Джерело: власна розробка автора

Абстрагуватися від світових тенденцій виробництва та споживання сільськогосподарської продукції неможливо. Тому, на нашу думку, в основу розробки інвестиційної стратегії на мікрорівні необхідно покласти прогнози чисельності світового населення та споживання основних видів продукції. Необхідно також враховувати і державну інвестиційну політику, яка

закладена у програми розвитку агропромислового виробництва та сільської місцевості як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях.

Наступним кроком має стати аналіз внутрішнього та зовнішнього середовищ. Для здійснення цього аналізу доцільно застосовувати в якості інструмента SWOT-аналіз. Якщо результатом однієї з поставлених інвестиційних цілей буде

зміна конкурентної позиції підприємства, тоді доцільно провести аналіз конкурентоспроможності підприємства, щоб з'ясувати, які з факторів конкурентоспроможності необхідно розвивати та підтримувати.

Визначення цілей і задач необхідно базувати на місії підприємства, а результат доцільно представляти у вигляді «дерева цілей». Це дозволить персоналу підприємства визначити першочергові цілі та задачі.

Після детального аналізу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, відповідно до рис. 1., наступним повинен стати вибір базової і функціональних стратегій, а в процесі формування інвестиційної стратегії слід визначити шляхи досягнення інвестиційних цілей, які оформляють в інвестиційну програму підприємства. Цей документ передбачає конкретизацію заходів з досягнення інвестиційних цілей, визначення строків їх реалізації та необхідних для цього інвестиційних ресурсів. Однак мало визначити шляхи досягнення інвестиційних цілей та обсяги інвестиційних ресурсів, необхідно також відшукати джерела надходження цих інвестиційних ресурсів. Це й стане наступним етапом у процесі формування інвестиційної стратегії. Аналіз інвестиційних можливостей передбачає оцінку рівня інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

На джерелах фінансового забезпечення інвестиційної діяльності необхідно зупинитися детальніше. Для фінансового забезпечення інвестиційної діяльності можуть бути залучені різні джерела коштів. У економічній літературі з цього питання існують різні точки зору. Аналіз цих поглядів дозволяє стверджувати, що є три основні напрями щодо вибору джерел для формування фінансових ресурсів з метою фінансування інвестицій.

Перший аспект орієнтує на формування фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх власних коштів (амортизаційні відрахування і чистий прибуток), а також позикових коштів у формі банківських довгострокових кредитів. Друга точка зору – використання можливостей фінансового ринку, тобто фондового ринку та іпотечного кредитного ринку. Третю точку зору засновано на комплексному підході, коли у якості джерел фінансування інвестицій слід використовувати всі доступні кошти [2].

На жаль, вибір методів фінансування інвестиційної діяльності в аграрному комплексі дуже обмежений. Це обумовлено такими причинами.

По-перше, основним видом економічної діяльності, в якому реалізують інвестиції, є аграрне виробництво. Такому виробництву характерні низькі показники ефективності, висока збитковість основної операційної діяльності. В аграрному виробництві значними темпами скорочуються основні засоби, великим є знос основних фондів сільськогосподарського призначення. Слабкий розвиток інфраструктури села, є й інші негативні прояви. Все це відбивається на можливостях формування власних фінансових ресурсів і залучення позикових коштів у формі позик і кредитів.

По-друге, аграрне виробництво має дуже багато особливостей, що знаходить віддзеркалення в масштабах господарювання. Основні аграрні формування мають різні розміри – від дуже великих акціонерних або господарських товариств до малих фермерських господарств. Це накладає відповідні відбитки на внутрішні й зовнішні фінансові можливості таких господарств.

По-третє, переважною формою власності в аграрному комплексі є приватна форма. Значна частина сільгоспугідь, використовувана в аграрному виробництві, є орендованою землею. Основними формами господарювання є: господарські товариства, сільські виробничі кооперативи, фермерські господарства. Причому основними виробниками продукції та споживачами інвестицій є великі й середні аграрні суб'єкти підприємництва. Фермерські господарства істотно відстають як за виробництвом продукції, так і за використанням інвестицій.

По-четверте, стан державних і місцевих фінансів не дозволяє в достатній мірі надавати фінансову підтримку аграрним формуванням, як це буває в розвинених країнах світу, де аграрні суб'єкти отримують від держави різні дотації.

По-п'яте, стан і розвиток фінансового ринку країни поки не дозволяє аграрним підприємствам використовувати його можливості для фінансування інвестиційної діяльності. Крім того, проблеми світової фінансової кризи, наклали відбиток на фінансовому ринку. Основна надія – на пошук приватного інвестора, який буде зацікавлений вкладати фінансові ресурси в інвестиції аграрного виробництва [1].

У підсумку зауважимо, що на нашу думку, доцільно виокремити такі методи фінансового забезпечення інвестиційної діяльності у аграрному комплексі:

1. *Самофінансування*, шляхом використання внутрішніх фінансових ресурсів, тобто аморти-

заційних відрахувань, страхового фонду та чистого прибутку для проведення інвестиційної діяльності.

2. *Боргове фінансування* із застосуванням таких способів, як банківське кредитування, зокрема, за рахунок комерційного іпотечного кредитування, позикове фінансування з використанням коштів інших господарських структур.

3. *Акціонування*, тобто фінансування інвестиційної діяльності за рахунок першої або додаткової емісії акцій. Проте цей метод фінансування інвестицій застосовують недостатньо широко. Це може бути пояснено тим, що в аграрному комплексі мало створено акціонерних товариств, особливо приватного типу.

4. *Грантове фінансування* із використанням коштів Міжнародних фінансово-кредитних установ, або ж спонсорської допомоги.

5. *Державне фінансування*, тобто використання коштів державного та місцевого бюджетів за-для фінансування інвестиційних програм.

6. *Змішане фінансування* інвестицій, яке дає змогу в сучасних умовах створювати інтегровані господарські структури в аграрному комплексі.

Динаміка джерела фінансового забезпечення інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Сумської області за 2005-2011 роки наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка джерела фінансового забезпечення інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Сумської області за 2005-2011 роки

Джерела фінансування	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	+,- 2011/ 2005
Усього	100	100	100	100	100	100	100	-
Кошти державного бюджету	8,5	5,8	16,7	10,3	5,6	6,4	5,9	-2,6
Кошти місцевих бюджетів	4,2	6,8	5,4	5,9	3,8	5,3	4,3	0,1
Власні кошти підприємств та організацій	70,3	70	57,3	57,6	72,5	64,6	70,2	-0,1
Кредити банків та інші позики	8,7	8,5	8,5	13,3	8,4	5,5	5	-3,7
Кошти іноземних інвесторів	0,4	0,2	3,4	2,5	1,4	1,6	1,9	1,5
Кошти населення на будівництво власних квартир	0	3,5	3	2,9	2,5	4,3	3	3
Кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	3,8	4,2	3,5	4,5	4,5	10,7	8	4,2
Інші джерела фінансування	4,1	1	2,2	3	1,3	1,6	1,7	-2,4

Джерело: побудовано за даними [5]

Після з'ясування обсягів та джерел інвестиційних ресурсів переходять до опису альтернативних проектів. Важливим кроком у процесі управління інвестиційною діяльністю є визначення ризиків за проектами та пошук шляхів їх мінімізації за допомогою методів ризик-менеджменту.

Наступний крок – це розрахунок ефективності альтернативних проектів та вибір найбільш ефективного проекту. У випадку, коли проекти є неефективними, повертаємося на попередні етапи з формування інвестиційних програм.

Після цього здійснюємо оцінку результативності розробленої інвестиційної стратегії. Результати порівнюємо з поставленими цілями. У випадку неможливості досягнення поставлених цілей, їх коригують і процес формування стратегії знову повторюють. Останнім етапом у стратегічному плануванні є розробка плану реалізації стратегії. При розробці інвестиційної стратегії – цей етап передбачає розробку планів реалізації інвестиційної стратегії.

Висновки. Підсумовуючи, зауважимо, що ефективним інструментом перспективного

управління інвестиційною діяльністю підприємства, підпорядкованого реалізації цілей економічного розвитку підприємства в умовах істотних змін макроекономічних факторів, системи державного регулювання ринкових процесів, кон'юнктури інвестиційного ринку і пов'язаної з цим невизначеності, є стратегічне планування інвестиційної діяльності, результатом якого є

розробка інвестиційної стратегії підприємства. В сучасних умовах інвестиційна стратегія окремих підприємств на мікрорівні повинна враховувати прогнозні світові тенденції виробництва та споживання сільськогосподарської продукції, а також державні програми розвитку аграрного сектору економіки та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Більський І. Д. Особливості процесу розроблення інвестиційної стратегії аграрного виробництва / І. Д. Більський, Р. П. Дудяк // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук. праць. — Львів. НЛТУУ. — 2008. — Вип. 18.3. — С. 192–197.
2. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : Підручник / І. О. Бланк, Н. М. Гуляєва. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. — 398 с.
3. Богатирьов А. М. Планування діяльності підприємств харчової промисловості в умовах ринку : Монографія / А. М. Богатирьов, А. І. Бутенко, І. О. Кузнецова. — Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. Одеська національна академія харчових технологій, 2002. — 434 с.

4. Відоменко І. О. Сучасні підходи до розробки інвестиційної стратегії підприємства / І. О. Відоменко // Економіка харчової промисловості : Науковий журнал. — 2010. — № 2. — С. 8–13.
5. Статистичний щорічник Сумської області за 2011 рік . — Суми : Головне управління статистики у Сумській області, 2012. — 675 с.
6. Удалих О. О. Управління інвестиційною діяльністю підприємства : навч. посіб. / О. О. Удалих. — К. : Центр навч. літ-ри, 2006. — 292 с.
7. Штанько Л. О. Процес планування ефективної інвестиційної стратегії підприємства / Л. О. Штанько // Проблеми системного підходу в економіці : зб. наук. праць. — Київ, 2009 р. — С. 65–67.

JEL CLASSIFICATION: Q14

STRATEGIC PLANNING OF AGRICULTURAL COMPANIES INVESTMENT ACTIVITY

Alla P. ADAMENKO

Senior Lecturer of the Finance Department, Sumy National Agrarian University

Summary. In the article the question of strategic planning of investment activity is considered and the scheme of agricultural enterprises investment strategy development is offered.

Key words: planning, investment strategy development, financial security.

The issue of the agricultural enterprises long-term investment strategy is under review. It is proved that the activity of agricultural enterprises needs rational planning. Implementation of the necessary investment resources depends not only on favorable investment climate, which is created by the state and local authorities, but it also depends on the agricultural firm, which must work out its own individual

development program, thus it should differentiate its strategic management centers, those are meant as several structural units, united by organizational and technological connections and general target of functioning. That is why investment activity strategic planning is essential not only for the foreign investors, but also for the agricultural enterprises with the aim to strengthen the dynamics of the development.